

Täiskasvanud uusimmigrantide keeleõppe motivatsioonist ja õpetamise metoodikast

Ülle Rannut

ImmiSoft/IRI

Uusimmigrantide

keeleõppe korralduse ja

metoodika sari 1/2012

ImmiSoft/IRI e-publikatsioonide sari "Uusimmigrantide keeleõppe korraldus ja
metoodika"

1/2012

Uusimmigrantide keeleõppe motivatsioonist ja õpetamise metoodikast.

Ülle Rannut

ImmiSoft OÜ / Integratsiooni Uuringute Instituut

ImmiSoft/IRI Uusimmigrantide keeleõppe korralduse ja metoodika sari sisaldab lühiuurimusi, mis käsitlevad uusimmigrantide keeleõppe korraldust ja keeleõppe metoodikat meil ja mujal. Sari on mõeldud eelkõige uusimmigrante õpetavatele eesti keele koolitajatele ning kõigile teistele, kel on teema vastu huvi.

Autor Ülle Rannut

ImmiSoft/IRI e-publikatsioonid: Uusimmigrantide keeleõppe metoodika sari,
1/2012

Uusimmigrantide keeleõppe motivatsioonist ja õpetamise metoodikast.

E-publikatsioon

Fotod ja illustratsioonid: Ülle Rannut

ImmiSoft OÜ

<http://www.integrationresearch.net/publikatsioonid.html>

<http://www.integrationresearch.net/keelekoolitajale.html>

ISBN 978-9949-30-558-2 (pdf)

©Autoriõigus Ülle Rannut & ImmiSoft, 2012

Sissejuhatus

Keeleõppemetoodika sari on mõeldud eelkõige eesti keele koolitajatele, kes tegelevad erinevas vanuses uusimmigrantide õpetamisega. Käesoleva lühiuurimuse eesmärgiks on aidata koolitajatel lahendada uusimmigrantide õpetamist ja motiveerimist puudutavaid küsimusi. Uurimused ja metoodilised soovitused toetuvad mitmete uusimmigrantide keeleõppe uuringutele. Käesolev number käsitleb alljärgnevat teemasid:

- täiskasvanud uusimmigrantide keeleõppe-motivatsiooni;
- keeleõppe metoodikat, mis aitaks muuta täiskasvnute õppimise tulemuslikumaks ning lähtuks nende vajadustest Eestis;

ÜRO soovitatud definitsiooni kohaselt loetakse migrantideks inimesi, kes on vahetanud oma tavapärase elukohariiki, seejuures eristatakse lühiajalist (kestusega kolm kuud kuni aasta) ja pikaajalist migratsiooni (kui teise riiki asutakse elama kauemaks kui üheks aastaks).¹

Üldiselt peetakse uusimmigrantideks sisserändajaid, kes on saabunud viimase kolme kuni viie aasta jooksul. Eestis loetakse uusimmigrantideks sisserännanuid, sh välismaalt saabunud võõrtöölisi ja nende perekonnaliikmeid, asüülitaotlejaid või pagulasi, kes on Eestisse saabunud pärast iseseisvuse taastamist alates 1991. aastast.

Euroopa Liidus jaotatakse immigrandid Euroopa Liidu kodanikeks ja kolmandate riikide kodanikeks, kelle puhul kehtivad erinevad seadused. Kolmandate riikide mõiste (INTI)² võttis kasutusele Euroopa Liit tähistamiseks riike väljaspool Euroopa Liitu. Kolmandate riikide kodanikud on isikud, kes ei

¹ United Nations. (1998). Recommendations on Statistics of International Migration — Revision 1. Statistical Paper Series M, No. 58.

² INTI - Integration of third country nationals. http://ec.europa.eu/justice_home/funding/2004_2007/inti/funding_inti_en.htm

kuulu kodakondsuselt Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriikide ega Šveitsi konföderatsiooni kodanike hulka (Rannut 2009). Seega kuulub ka Venemaa vastavalt definitsioonile kolmandate riikide hulka.

Kuigi igal aastal Eestisse saabuvate uusimmigrantide arv on suhteliselt väike, on Eestist saanud taas immigratsioonimaa. Statistikaameti andmeil on viimasel kolmel aastal saabunud Eestisse 3918 uut immigranti nii Euroopa Liidu maadest kui ka kolmandate riikide kodanikke.

Kodakondsus- ja Migratsiooniameti andmetel oli aastal 2009 (2. juuli seisuga) tähtajalise ja pikaajalise elamislooga kolmandate riikide kodanikke koos Vene Föderatsiooni kodanikega 214 829. Peale Vene Föderatsiooni kodanike ja määratlemata kodakondsusega isikute oli neid kokku 9619, kes pärinesid 86 riigist. Peamised ränderiigid olid Ukraina (5630), Valgevene (1609), USA (479), Hiina (254), Armeenia (194), Aserbaidžaan (175), Gruusia (174), India (140), Kasahstan (103), Iisrael (102), Moldova (98), Türgi (60), Kanada (57), Jaapan (55), Usbekistan (44), Brasiilia (30), Austraalia (29), Egiptus (26), Nepal (21), Pakistan (19), Vietnam (18), Tai (17), Mehhiko (15), Bangladesh (14) ja Nigeeria (13)³ (vaata lähemalt lisa 1).

Pidev väga erineva keele ja kultuuritaustaga uusimmigrantide juurdevool tingib vajaduse eesti keele õppe ja integratsiooniprogrammide järele ning asetab koolitajad keerulisse olukorda. Kohanemisprogrammi piloteerimisel (Rannut 2009) läbi viidud intervjuud ja küsitlused näitasid, et immigrandid elavad Eestis sageli täielikus segregatsioonis ja isolatsioonis ega suuda isegi mitme aasta möödudes ühiskonnas toime tulla.

Kohanemisprogramm kolmandate riikide kodanikele, mis sai käesoleva publikatsiooni autori poolt koostatud 2009. aastal, leiab rakendust MISA poolt pakutavate hankekonkursside näol. Siiski ei ole see suutnud uusimmigrantide

³ <http://www.mig.ee/index.php/mg/est/statistika>

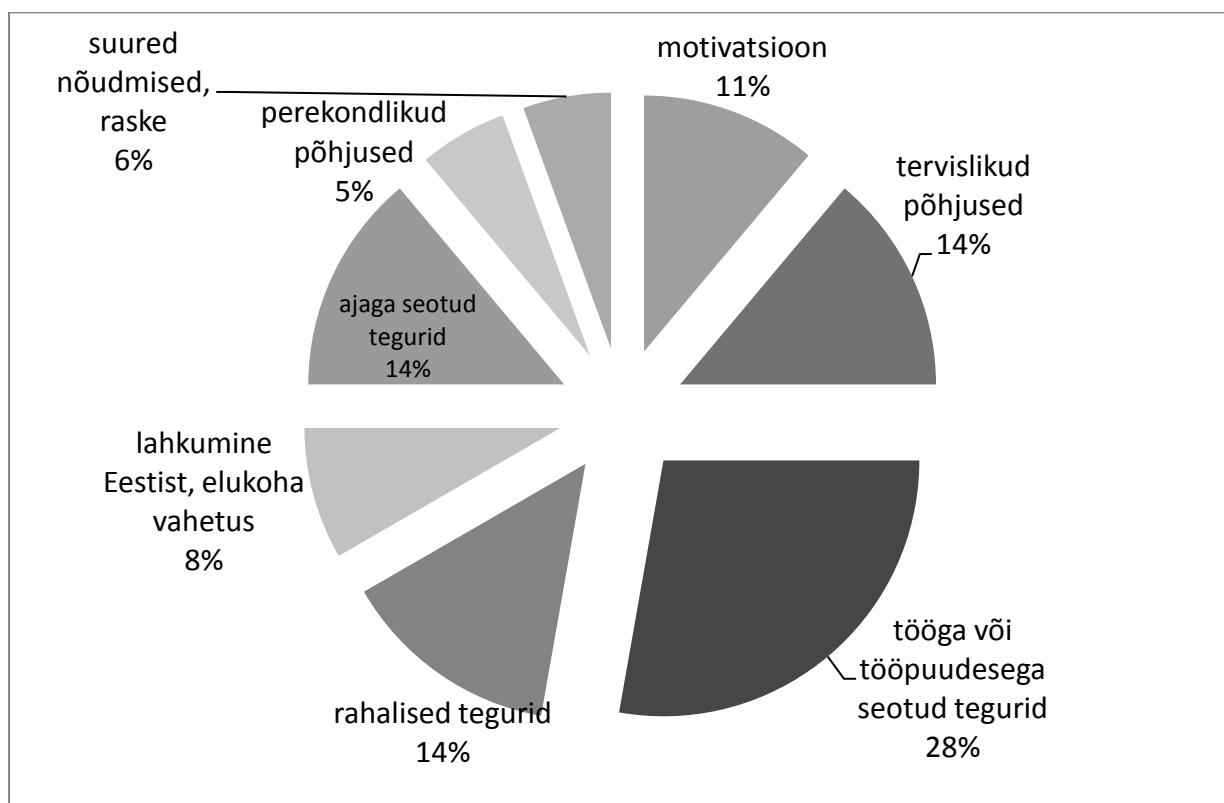
keeleõppe- ja integratsiooniprobleeme seni lahendada ega täiskasvanud õppijate väljalangemist pidurdada. Probleem on nii keeleõppe metoodikas kui ka motivatsioonis.

Euroopa täiskasvanud õppijate keeleõppemotivatsiooni ja väljalangemise põhjuseid uurinud projekt “Don't Give Up!” tõi esile peamiste põhjustena psühholoogilised tegurid, töö- ja rahapuuduse ning keeleõppe meetoditega seotud tegurid. Uurimistulemustes väideti, et keeleõppe meetodite ja õppesisu valikul ei lähtuta täiskasvanud õppija vajadustest, seetõttu langeb motivatsioon ning suureneb väljalangevus. Seetõttu on käesoleva publikatsioonisarja eesmärgiks käsitleda täiskasvanud uusimmigrantide keeleõppe metoodika ja õppekorralduse küsimusi.

1. Uusimmigrantide keeleõppemotivatsioonist Eestis

2009. aastal Haridusministeeriumi tellimusel Mart Rannuti ja Ülle Rannuti poolt läbi viidud 26 keeletekooli uuring näitas, et täiskasvanud õppijate väljalangevus eesti keele kursustelt ulatub kuni 30 protsendini. Keeletekoolide hinnangul on täiskasvanute keeleõppes probleemiks tööga seotud puudumist ja väljalangemist põhjustavad tegurid. Peamisteks väljalangevuse põhjusteks olid tööga seotud tegurid: tööpuudus, töökoha saamine, töökoha vahetus, töögraafiku muutumine, komandeeringud jmt.

Joonis 1. Keeletekoolide hinnang täiskasvanud õppijate eesti keele kursustelt väljalangemise põhjuste kohta.

Teisel kohal on aja- ja rahanappus ning tervisega seotud tegurid. Ka keeletasemete kriteeriume peeti väga kõrgeks, kõrgem (B2 ja C1) keeletase nõuab juba ka suuremat haritust ja intelligentsust. Isegi A2 testide puhul võis kohanemisprogrammi piloteerimisel täheldada, et kõrgharidusega õppijad sooritasid testi keskharidusega õppijatest paremini, kuna osa teste mõõtis pigem intelligentsust kui keeleoskust.

Uurimistulemustest tuli esile, et tasuta kursuste puhul kaovad ära küll rahalised tegurid, kuid suurenevad motivatsiooniga seotud väljalangemist suurendavad tegurid. Keeltekoolide hinnangul võib tasuta kursustel juhtuda, et 25% õppijatest langeb välja. Peamine põhjus on see, et kui mõni tund jäi vahele, siis ei jõutud enam järele ja loobuti.

Kohanemisprogrammi piloteerimisel (Rannut 2009) läbi viidud intervjuud ja küsitlused näitasid, et immigrandid elavad Eestis saegli täielikus segregatsioon ja isolatsioonis ega suuda isegi mitme aasta möödudes ühiskonnas toime tulla. Üks B1 taseme koolituses osalenud inglise keelt kõnelev uusimmigrant kirjeldas oma kogemusi järgmiselt: "Juba kursuse keskel leidsin ma end üksi viieteistkümne vene keelt kõneleva kaasõppija seas, kes ilmselt ei õpi kunagi ära eesti keelt, ükskõik kui palju kursusi nad käbi käivad. Selleks ajaks olid teised inglise keele kõnelejad meie kohanemisprogrammist (mõeldud on 2009. aastal läbi viidud kohanemisprogrammi piloteerimist A2 tasemel), kes koos minuga samasse rühma paigutati, juba välja langenud. Kui siis ainult mina olin järele jäänud, mindi õpetamisel koheselt üle vene keelele. Õppimine taolises keeleklassis, kus ma veetsin lihtsalt aega kuulates kaasõppijate vigu, oli minu jaoks täielik aja raiskamine. Kuna ma sain veel töökoha, kus mul on pikad tööpäevad ja töö eri vahetustes, siis muutus mul kohalkäimine täiesti võimatuks."

2009. aasta kohanemisprogrammi eesti keele õppe kogemused näitasid, et kohanemisprogrammi tulles ei osanud 27% osalejatest üldse eesti keelt,

ülejäänud 73% oskasid enda sõnul paar sõna või said natuke aru ja rääkisid. Eesti keelt olid nad õppinud kas siis iseseisvalt, eraõpetajate juures või käinud mõnes keeltekoolis, mida enamasti ei lõpetatud (näiteks TEA, Suggesto, Integratsiooni Ühiskondlik Algatuskeskus vms). Mittelõpetamise põhjusena mainiti keelekoolituse mittevastavust nende vajadustele. Samas pidasid nad ise just keelt kõige olulisemaks kohanemisprogrammis osalemise põhjuseks, mis võis tuleneda ka sellest, et rohkem muud midagi ei osatudki oodata. Enamus (77%) osavõtjatest tundis, et neil läheb Eestis elades eesti keelt kogu aeg või vähemalt sageli vaja. Arvati, et eesti keele oskus aitab leida tööd.

Euroopa täiskasvanud õppijate keeleõppemotivatsiooni ja väljalangemise põhjuseid uurinud projekt “Don't Give Up!”ⁱ tõi esile peamiste põhjustena psühholoogilised tegurid, töö- ja rahapuuduse ning keeleõppemeetoditega seotud tegurid. Uurimistulemustes väideti, et keeleõppemeetodite valikul ei lähtuta täiskasvanud õppija vajadustest, seetõttu langeb motivatsioon ning suureneb väljalangevus.

Peamiseks probleemiks on eksiarvamus, et täiskasvanud õppijate puhul, kes tegelikult tulevad ju pärast väsitavat tööpäeva keeletundi, peaks keeleõppes olema rõhuasetus just vasaku ajupoolkera tööl põhinevatel strateegiatel. Samas näitavad uuringud, et enamik teise keele õppijaid peavad sellist keskkonda stressi tekitavaks ning seega keeleõppetulemusi pärssivaks. Keeleõppe stress ongi tegelikult peamine põhjus, miks täiskasvanud õppijad välja langevad.

2. Täiskasvanute keeleõppe metoodikast

Keeleõppe meetodid, mälu ja aju

Täiskasvanute keeleõppe uuringud näitavad, et täiskasvanud uusimmigrantide õpetamisel rakendatav keeleõppe metoodika ei arvesta viimasel aastakümnel läbi viidud uuringute tulemusi ega teadlaste soovitusi täiskasvanute õpetamist puudutavates küsimustes. Tuntud keeleõppe-metoodikud nagu näiteks Stephen Krashen ja James Jeremy Asher väidavad, et peamine probleem täiskasvanute õpetamisel on rõhuasetus vasakule ajupoolkerale, mis muudab õppimise raskeks ja stressirohkeks, õpitu ei jää meelde ja motivatsioon langeb.

Uusimmigrandid kurdavad, et õppimine käib üle jõu, et õpitu ei jää meelde ja et vanust on liiga palju ja et aega pole nii palju õpitud korrata, et lõpuks meelde jääks. Vastavalt [Ebbinghausi Unustamiskurvele \(Forgetting Curve\)](#) on meie aju nagu sõel, me unustame peaaegu poole sellest, mida oleme õppinud 20 minuti jooksul. Vasaku ajupoolkera tööle üles ehitatud keeleõppe-metoodika on jõudnud mitmesuguste kordamis- ja drillimismeetodite väljatöötamisega lausa täiuslikkuseni, et uut materjali korrates seda pikaajalisse mällu salvestada. Samas unustatakse fakt, et needsamad inimesed omandavad iga päev loomulikult tohutult hulga fakte ja uut informatsiooni ega mõtle sellele, et nende aju ei ole võimeline õppima ega meelde jätma. Mälu üldvõimekuse langus ei tähenda seda, et me peaksime rohkem tuupima või õppimisest loobuma, vaid seda, et me peaksime teistmoodi õppima.

Francisco Cabello ütleb, et keeleõppe muudab edukaks see, et õpetajad üritavad keeleoskust rammida õppijatesse vasaku ajupoolkera kaudu. See aga ei anna tulemust. Vähesed õppijad taluvad stressi ja omandavad lõpuks piisavalt oskusi, et sihtkeeles hakkama saada, kuid enamik seda ei suuda (Asher 2001). James J. Asher rõhutab parema ajupoolkera kaasamise ja stressi vähendamise olulisust

teise keele õppes viidates neuroloogilistele uuringutele, mille kohaselt keelelised tegevused asuvad paremas ajupoolkeras. Asheri järgi peab seda põhimõtet järgima ka täiskasvanute keeleõppes ning parema ajupoolkera aktiivsusel põhinevad tegevused peaksid eelnema keele produktsioonile. Kui parema ajupoolkera kaudu saadud sisendi hulk on piisav, käivitatakse vasak ajupoolkera keele produtseerimiseks, mis paneb aluse järgmistele abstraktsetele keeleprotsessidele.

Parema ajupoolkera aktiveerimisel põhinev meetodika asetab rõhu kolmele valdkonnale: visualiseerimisele ja kujutlusvõimele, füüsilisele aktiivsusele ning emotsionaalsele atmosfäärile. Hispaania keele õppijatega läbi viidud testid näitasid, et sellise lähenemise korral saavutasid õppijad 20 tunni järel lugemis- ja kuulamistestides paremaid tulemusi kui traditsioonilises vasakule ajupoolkerale suunatud strateegiate abil õppiv kontrollrühm 100 tunni järel (Asher, Kusudo ja de la Torre 1974)⁴.

Meie parem ajupoolkera tegeleb käesoleva momendiga, kõigega, mis on siin ja praegu. Ta mõtleb piltides ja õpib kinesteetiliselt keha liigutustest. James J. Asher (2001)⁵ väidab, et parema ajupoolkera kasutamine võimaldab tekitada süsteemi haaramiseks visuaalsete ja kinesteetiliste kujundite abil kujutluspildi. Kui õppijad peavad üksnes istuma ja tähelepanelikult kuulama, siis nende parem ajupoolkera ei tööta kaasa, õppimine on raske ja stressirohke, raske on keskenduda ning õpitu ei jää meelde. Võttes kasutusele ka parema ajupoolkera võimalused, suurendame õppijate arusaamisvõimet, aitame neil paremini õppetööle keskenduda ning uut materjali meelde jätta. Ralph Haberi ja Maurice

⁴ Asher, J. , Kusudo, J., & de la Torre, R. (1974). Learning a second language through commands: The second field test. *Modern Language Journal*, 58, 24-32.

⁵ Asher, J. (2001). Future Directions for fast, stress-free learning on the right side of the brain. <http://www.tpr-world.com/future.html>.

Herschensoni (1973)⁶ uuringud näitavad, et kujutiste tuvastustäpsus jääb inimestel 85 ja 95 protsendi vahele. Me seostame ja mäletame kujutisi, sest nad kasutavad ära suure mahus ajukoos oskusi, eriti kujutlusvõimet. Kujutised põhjustavad harilikult suuremaid tundeid kui sõnad, nad on täpsemad ja võimelised ulatuslikumalt assotsiatsioone tekitama, soodustades sellega loovat mõtlemist ja parandades mälu. Kujund, mida on kergem meelde jätta kui sõna, toimib vahendajana kahe keele vahel.

Psühholoog Tom Griffiths⁷ ütleb, et meie mälu töötab nagu Google, mida rohkem on ühe sõnaga seotud assotsiatsioone ehk linke, seda paremini jääb see meile meelde ja seda kergem on seda vajadusel meelde tuletada. Paremat ajupoolkera aktiveerivates tegevustes loovad õppijad rohkem assotsiatsioone parandades pikaajalist mälu. Kujutiste ja värvide kasutamine aitab uut keelematerjali paremini omandada ja pikaajalisse mällu salvestada, millest tuleneb ka Tony Buzani ideekaardi (Mind Map) efektiivsus uute mõistete õppimisel.

Foto 1. Ülle Rannut, ImmiSofti keeleõppematerjalid

Mõiste- ja ideekaartide kasutamine uute sõnade õppimisel on äärmiselt tõhus vahend mälu parandamiseks, kuna mõistekaart oma värviliste kaarduvate joontega loob seoseid erinevate mõistete vahel ning peegeldab

⁶ Haber, R. N. and Hershenson, M. (1973). *The Psychology of Visual Perception*. New York: Holt, Rinehart and Winston, xii+468.

⁷ Griffiths, T. L., Steyvers, M., & Firl, A. (2007). Google and the mind: Predicting fluency with PageRank. *Psychological Science*, 18, 1069-1076.

seda, kuidas meie aju tegelikult mõtleb ja salvestab informatsiooni.

Teiseks on ideekaardid visuaalsed ning uurimused näitavad, et kujundite ja värvide kasutamine aitab informatsiooni, eriti keelt, tunduvalt paremini salvestada ning hiljem meelde tuletada. Keeleklubi kogemused uusimmigrantidega on näidanud, et Tony Buzani Mind Map pakub nii klassi- kui ka individuaaltöök suurepäraseid võimalusi nii eesmärkide planeerimisel kui ka õppijate enesehinnagut ja tagasisidet puudutavate tegevuste läbiviimisel edukalt kasutada (näiteks “Mida ma juba oskan enda kohta öelda? Missugustes situatsioonides ma oskan juba suhelda?). [Buzani Mind Mapi tarkvara](#) on võimalik [tasuta alla laadida](#), salvestada ja tunnist tundi täiendada.

Mõistekaart on hea võimalus verbaalse teksti visualiseerimiseks, mis annab võimaluse luua struktureeritud ülevaate uute mõistete ja tähenduste edasiandmiseks ning aitab süstematiseerida ning paremini mõista tekstide sisu. Kuna verbaalse ja kujundliku info ühendamine suurendab arusaadavust ning uute mõistete omandamist, sobib selline õpetusviis eriti teises keeles õppijaile. Mõistekaardid sünnivad seinale või tahvlile ajurünnaku käigus, toetudes varasematele teadmistele, visuaalsele abimaterjalile ja loetud või kuulnud tekstile. Mõistekaardid arenevad ja täienevad info kogumise, teabe otsimise ja problemlahendusülesannete käigus, kus lisatakse vastavalt uut teavet olemasoleva mõistekaardi juurde.

ImmiSofti e-kursuse videofilmid on keeleliselt üles ehitatud pidevale sõnade ja fraaside kordusele, mille abil õppija omandab õiged lausemudelid ning hakkab neid spontaanselt õigesti kasutama. Algajate keeleõppijate puhul on eriti tähtis hõlmata meie erinevaid meeli ning ka alateadvust õppimisse: värvide, piltide, animatsiooni, füüsilise aktiivsuse ja helide kaasamine loob rohkesti assotsiatsioone ning suurendab märkimisväärselt meie võimet uusi sõnu ja väljendeid kergema vaevaga meelde jätta.

Keeleõppe keskkond ja loomulik keele omandamine

Loomulik keeleõpe on mõiste, mille võttis esmakordselt kasutusele Stephen Krashen rohkem kui 30 aastat tagasi. Stephen Krasheni (1978)⁸ sõnul on keele omandamine mõttekas sotsiaalses suhtluses mingi praktilise tegevuse käigus tunduvalt tõhusam keele õppimisest traditsioonilises keeleõppetunnis.

Keele omandamine on alateadlik protsess, mis toetub aju paremale poolkerale ning kus inimene lihtsalt omandab keele seda kasutades kommunikatsiooni eesmärgil ega teadvusta seda, et ta õpib keelt. Keele õppimine on teadlik vasakule ajupoolkerale toetuv õpiprotsess, mis toimub formaalses keskkonnas, kus sõnavara ja keelestruktuuride õppimine eelneb keele kasutusele. Krashen ja Seliger (1975⁹) märkasid oma uurimustes, et täiskasvanud õpivad edukamalt mitteformaalsetes situatsioonides, kus ei toimu deduktiivset keelereeglite selgitamist ja õppimist ega vigade parandamist. Krasheni uurimistulemused näitasid samas aga ka, et mitteformaalne keskkond soodustab keele omandamist vaid siis, kui keelekasutus toimub intensiivselt ja eesmärgistatult. Seega peab keele omandamine ka mitteformaalses keskkonnas olema planeeritud ning motiveerima sihtkeelt kuulama ja kasutama (Krashen 1978). Samasuguste tulemusteni jõudis ka käesoleva metoodikajuhendi autor täiskasvanud uusimmigrantide kohanemisprogrammi piloteerimise käigus (Rannut 2009).

Projekt „[Don't Give Up!](#)” soovib lõimida keeleõppesse praktilisi klassiväliseid tegevusi, mis võimaldaksid keelt omandada reaalses huvipakkavas keskkonnas ja tegevustes. Kohanemisprogrammi piloteerimisel praktiseeriti keeletundide läbiviimist looduses, vanalinnas ning muuseumi, toitlustusasutuste, tööturumessi, apteegi, perearsti, spordiklubi jmt õppijate huvidest lähtuvate asutuste külastamisena. Metoodilises juhendis on antud soovitusi nii keeleklubi tegevuseks kui klassiväliste tegevuste lõimimiseks e-kursuse teemadega.

⁸ Krashen, S. (1978b) "Adult [second language acquisition](#) and learning: a review of theory and practice.: In R. Gingras (Ed.), *Second Language Acquisition and Foreign Language Teaching*. Washington, D.C.: Center for Applied Linguistics.

⁹ Krashen, S. D., and Seliger. H. 1975. The essential characteristics of formal instruction. *TESOL Quarterly* 9:173-83.

Keekoolitus ei peaks piirama keelekasutust ja keele omandamist üksnes keeleõppetunnis toimuvate tegevustega, vaid hõlmama selleks kõikvõimalikke tegevusi ja keskkondi. ImmiSofti e-õppe kursus pakub selleks interneti ja veebikeskkonda, millel on piiramatud autentse keele kuulamise, lugemise ja kasutamise võimalused. Rühmas keelt õppides on aga tähtsalt kohal ka reaalne keelekeskkond meie ümber.

Keelekoolituse toimumise ruum ja maja on väga hea võimalus, et luua esimesest päevast alates keeleõpet soodustav keskkond. Keelekeskkonna loomist tuleks alustada klassist. Esiteks saab selleks kasutada mitmesuguseid silte, mis juhatavad teed kohanemisprogrammi toimumise kohta (näiteks ruumi- või korruse number, viidad trepist ülesminekuks, paremale või vasakule pööramiseks). Ka keeleõpperuum ei tohiks olla tühjade seintega, vaid peaks sisaldama vajalikke sõnasedeleid ning võimalikult palju keeleõpet toetavat teemakohast materjali (kuupäev ja nädalapäev, sõna- ja lausesedelid, päevakava, mõistekaart, tabelid, maailmakaart jm visuaalne materjali). Näiteks võib kohvilauda siduda edukalt keeleõppetegevustega. Päevast päeva korduvast kohvilauast saab teha keeleõppeotstarbelise rutiintegevuse ning kohvinurgas luua keele arenguks sobiva keskkonna. Kohanemisprogrammi piloteerimisel asetati näiteks kohvinurgas kõikidele esemetele sõnasedelid ja fraasid, mida koolitajad tutvustasid praktiliste tegevuste käigus. Kohanejad omandasid sõnavara kiiresti ja hakkasid fraase omavahelises vestluses kasutama.

Teine võimalus on reaalne keelekeskkond väljaspool klassiruumi, mida saab nii ekskursioonide kui ka muude ülesannete käigus kasutada keeleõppe-kontekstina. Projekt „[Don't Give Up!](#)” soovib lõimida keeleõppesse praktilisi klassiväliseid tegevusi, mis võimaldaksid keelt omandada reaalses keskkonnas ja huvipakkuvates tegevustes. Kohanemisprogrammi piloteerimisel praktiseeriti suveperioodil näiteks keelelaagrit looduskaunis kohas, kus kohanejatel oli võimalus mitmesugustes tegevustes ja eri eesmärgil keelt kasutada (näiteks

metsas orienteerudes ja loodust uurides, sportlikes tegevustes, spordivahendite laenutamisel, vabas õhus toimunud rollimängudes, võistlusmängudes, lauldes, oma sünnimaast plakateid meisterdades ja ettekandeid pidades, kohvikus ja restoranis eesti keeles suheldes). Keeleõppetund võib ilusa ilmaga toimuda ka pargis. Samuti võib keeleõppetegevusi planeerida mõne kaupluse, ettevõtte, töökoja, muuseumi, apteegi või perearsti külastamisena.

Foto 2. Ülle Rannut, kohanemisprogrammi eesti keele tund vabas õhus, 2009

Sellised üritused ei tohiks jätta õppijat passiivseks vaatlejaks, vaid enne tuleks neile tutvustada ülesandeid, mida nad täitma peavad (näiteks tarbekunstimuseumis võiksid nad mängida detektiivi ja üles otsida „kadunud“ esemeid ning täita infolüngad). Kohanemisprogrammi kogemused on näidanud, et eakamad õppijad, kes ei tööta meelsasti kaasa traditsioonilises keeleõppetunnis, näitavad üles väga suurt aktiivsust praktilistes ja klassivälistes tegevustes keelt kasutades.

Kolmanda keeleõppekeskkonna moodustab e-õppe keskkond, videomaterjal ja internet, mille võimalustele on keskendunud ImmiSoft e-kursus.

Foto 3. Ülle Rannut, ImmiSofti keeleõppematerjalid e-õppe keskkonnas

E-õppe keskkonnas saab õppija külastada igat tundi siis, kui tal on selleks kõige sobivam aeg, mis väldib mitmeid väljalangemist põhjustavaid tegureid. E-õppe keskkond on loodud videofilmide ja videojuhendite abil, kus õppija saab vaadata ja kuulata sihtkeelset kõnet. E-õpe võimaldab kasutada interaktiivseid ülesandeid, kus õppija saab kohest tagasisidet pärast vastuste sisestamist ning kontrollida vastuste õigsust. E-õppe üheks eeliseks on veel see, et see võimaldab otsest juurdepääsu teistele interneti lehekülgedele, et saada lisainformatsiooni või lõimida õppetegevusse täiskasvanud õppijate jaoks oluliste teiste veebilehtede külastamisega (nt bussipiletite ja kinopiletite ostmisega, töökoha ostmise jm informatsiooni otsimisega) seotud tegevusi.

E-õppe keskkonnal on kahene motivatsiooni suurendav ülesanne, ühelt poolt võimaldab see õppijatel tunni materjali korrata ning puudumise korral iseseisvalt õppida ning teisalt aitab e-õppe keskkond muuta õppetöö huvitavamaks, visuaalsemaks ja interaktiivsemaks.

Tegevuspõhine keeleõpe, liikumine ja stress

Lisaks visualiseerimisele ja emotsioonidele on tähtsal kohal õppimine praktilise

tegevuse kaudu. Igasugune füüsiline tegevus aitab vähendada stressi ning õppijad, kes muidu end traditsioonilises klassiruumis ebamugavalt tunnevad, näitavad mitteformaalsetes situatsioonides keelt õppides üles suurt entusiasmi (Rannut 2009).

Euroopa keeleõppe raamdokumendis lähtutakse keeleõppe programmi kavandamisel tegevuspõhisest ehk ülesande-põhisest käsitusviisist, mille puhul keelekasutajaid ja -õppijaid vaadeldakse eelkõige ühiskonna tegusate liikmetena, kellel on ühiskonnas täita teatud ülesanded. Peamine rõhk on asetatud suhtluspädevuse arendamisele. Uusimmigrantide keeleõpe toimub kommunikatiivselt ja tegevuspõhiselt ning loomulikult keele omandamisel põhinevate meetodite abil. Keeleõppeks luuakse sotsiaalne keskkond, kus õppijal on motivatsioon keelt kuulata ja kasutada. Tegevused ja teemad peavad motiveerima õppijat keelt suhtluse eesmärgil erinevates kontekstides kasutama. Sotsiaalset keskkonda toetatakse infotehnoloogiliste vahendite abil, milleks on e-õppe keskkond ja internet.

Foto 4. Ülle Rannut,
ImmiSofti
keeleõppematerjalid

Tegevus- ehk ülesandepõhine lähenemine (ÜPL) keeleõppes on vastavuses Euroopa keelemapi põhimõtetega (vt

Common European Framework of References for Languages, Euroopa Nõukogu, 1991), mida iga aastaga järjest ulatuslikumalt rakendatakse immigrantidele suunatud keeleõppeprogrammides. Ülesandepõhine keeleõppemeetod on üks kommunikatiivsetest meetoditest, mis põhineb

arusaamal, et keelt ei pea õppima keele struktuurile keskendudes, vaid seda võib teha ka mingi ülesande või tegevuse käigus keelt kasutades (Willis 2001:118-129).

Tegevuspõhine lähenemine rõhutab keele funktsionaalset kasutust igapäevastes situatsioonides keeleõppija jaoks mõttekas suhtluses. Selle meetodi peamised eelised seisnevad selles, et keelt kasutatakse selle tegelikul eesmärgil, mis tähendab, et aset peab leidma tegelik suhtlemine ning et õpilased keskenduvad rohkem keele funktsionaalsele kasutusele kui mingile üksikule grammatilisele vormile. Olemasolevate funktsionaalsete ülesannete ulatus võimaldab suurt paindlikkust ning peaks seetõttu õppijaid oluliselt motiveerima.

Teine tegevuspõhise keeleõppe eelis on selle vastavus keeleõpetamise eesmärkidega, nagu neid on kirjeldatud Euroopa keeleõppe raamdokumendis (2007) ja artiklis „Common European Framework of References for Languages” (Council of Europe, 1991). Nii ÜPL keeleõpetus kui ka Euroopa raamistik kirjeldavad eesmärgina suhtluspädevust, mille saavutamiseks kaasatakse õppurid tegeliku elu situatsioone kajastavatesse keeleülesannetesse, kus keelt kasutatakse keeleõppija jaoks mõttekas tegevuses, mitte keeledrillis (Willis&Willis 2001).¹⁰

Üks tähtsamaid aspekte tegevuspõhise ning parema ajupoolkera aktiveerimisele toetavas metoodikas on füüsilise tegevuse kaasamine. James J. Asher rõhutab füüsilise tegevuse kaasamise olulisust teise keele õppes viidates Jean Piaget lapse keele uuringutele, mille kohaselt keelelised tegevused asuvad paremas ajupoolkeras ning parema ajupoolkera aktiivsusel põhinevad tegevused peaksid eelnema keele produktsioonile. Kui parema ajupoolkera kaudu saadud sisendi hulk on piisav, käivitatakse vasak ajupoolkera keele produtseerimiseks, mis paneb aluse järgmistele abstraktsetele keeleprotsessidele. Asheri järgi peab

¹⁰Willis, D. & Willis, J. (2001). Task-based language learning. In R. Nunan (eds.), *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages* (173-179). Cambridge: Cambridge University Press.

seda põhimõtet järgima ka täiskasvanute keeleõppes

Asheri tähtsaimaks avastuseks oli liikumise ja füüsilise tegevuse kaasamise abil parema ajupoolkera aktiveerimine, mille tulemusena vähenes õppimisega kaasnev stress, suurenes õpilaste arusaamis- ja keskendumisvõime, õppesisu omandati kergemini ning uus materjal jäi paremini meelde. Uurimistulemused on näidanud, et täiskasvanud saksa keele õppijad, kes kasutasid Asheri metoodikat (Total Physical Response jt parema ajupoolkera aktiivsusele suunatud meetodeid) saavutasid juba 32 tunni möödudes paremaid tulemusi kui traditsioonilises keeleõppeklassis õppijad isegi 80 ja 150 tunni järel (Baretta 1986¹¹, Asher 1972¹²).

Foto 5. Kohanemisprogrammi eesti keele tund õpetaja Valentina Jakimovaga, Ülle Rannuti foto, 2009.

Asheri metoodikat kasutatakse laialdaselt ka Eestis nii keelekümblusprogrammi

¹¹ Baretta, A. (1986). Program-fair language teaching evaluation. TESOL Quarterly, 20, 431-444.

¹² Asher, J. (1972). Children's first language as a model for second language learning. Modern Language Journal, 56, 133-139.

erinevas vanuseastmetes kui ka kohanemisprogrammis täiskasvanud uusimmigrantide õpetamisel ning tuleb tõdeda, et see aitab tõesti tunduvalt tõhusamalt õppesisu omandada.

Kui algajad keeleõppijad on uued immigrandid erinevatest maadest, siis õpetaja tavaliselt õpilaste emakeelt ei oska. Seega kasutab õpetaja ainult eesti keelt ega tõlgi, luues sihtkeele kuulamist, aimamist ja kasutamist motiveeriva keelekeskonna. Sõnade tähenduse annab õpetaja esialgu edasi ainult mitteverbaalsetele vaheditele toetudes (käeliigutused, liikumine kogu kehaga, esemetele osutamine, kaasa tegemine, juhiste järgimine). Kõigepealt tutvustatakse esimesi käsklusi ja sõnu ettenäitamise ning esemetele või seinal olevatele piltidele osutades (Tule siia! Seisa! Istu! Näita, kus on...! Kirjuta ...! Joonista...! jmt). Mitmetes Euroopa riikides on see metoodika laialdas kasutust leidnud just uusimmigrantide õpetamisel, sest see on lõbus, stressivaba meetod, mis võimaldab uusi sõnu kergelt ja hästi omandada.

Foto 6. TPR metoodika täiskasvanud uusimmigrantide õpetamisel

<http://www.youtube.com/watch?v=rloyOKSRlnw&feature=colike>

Kliki lingil ja vaata videot, kuidas õpetatakse liikumist väljendavaid verbe

(Tõuse püsti! Tule siia! Jalutame! Lähme edasi! Pöörame paremale, pöörame vasakule, pöörame ümber, jääme seisma, lähme tagasi jne). Õpetaja võtab siin käevangu kaks õppijat ja hakkab klassis ringi jalutama, kommenteerides käskluste kaudu tegevust. Õppijad saavad kiiresti sõnadest aru, hakkavad peagi sõnu järele kordama ning on võimelised ise käsklusi andma).

Ka emotsioonide ning kuulamist, vaatamist ja rääkimist väljendavate sõnade kohta on õpetajatel oma žestid, mis aitavad öeldu tähendust esile tuua. Alguses õppijad kuulavad, vaatavad, jätavad meelde ja reageerivad ettenäidatud viisil. Hiljem hakatakse juhiste järgi ülesandeid täitma. (Garcia 2001¹³, Rannut 2004¹⁴)

Foto 7. Ülle Rannut, kohanemisprogrammi eesti keele tund, 2009

Tegevuspõhises õppimises on ülesanne eesmärgipärane toiming, mida õppija peab probleemi lahendamise,

kohustuse täitmise või eesmärgi saavutamise nimel vajalikuks. Määratlus hõlmab igasuguseid toiminguid, näiteks laua või tooli viimist ühest kohast teise, ankeedi täitmist, toidu tellimist kohvikus, piletite ostmist, töövestlust, kuulutuse kirjutamist või võõrkeelse teksti tõlkimist.¹⁵ Kohanemisprogrammis näiteks anti õppijatele ülesandeks valmistada juhiste järgi raviteed ja seda teistele tutvustada.

(Kliki lingil ja vaata filmi!) http://www.youtube.com/watch?v=58_4dkct0AQ

¹³ Garcia, E.E. (1991). The Education of Linguistically and culturally Diverse Students: Effective Instructional Practices. Educational Practice Report 1. University of California. NCELA Home Page. www.ncela.gwu.edu.

¹⁴ Rannut, Ü. (2004). Astu sisse! Uusimmigrantide ettevalmistus eesti keeles õppimiseks. Õpetajaraamat. [Come in! New Immigrants in our Educational System and Society. Teacher's book] Haridus- ja Teadusministeerium. Tallinn: Ilo.

¹⁵ Euroopa keeleõppe raamdokument. Õppimine, õpetamine ja hindamine. Haridus- ja Teadusministeerium, 2007.

Keeleülesanne on funktsionaalne ja tähendusrikas, kui see annab õpilastele keele kasutamise eesmärgi. Ülesannete täitmise käigus kasutavad õppijad keelt oma eesmärgi täideviimiseks. See nõuab, et paar või rühm saavutaks eesmärgi, mis tavaliselt väljendub kontrollitavas tulemuses. Kui ülesanne on funktsionaalne ja mõtestatud, on õpilased ülesande edukaks täitmiseks motiveeritud oma keeleoskust kasutama (kuulama, rääkima, lugema või kirjutama). ÜPL seab õpilaste ette konkreetsed ülesanded, kus nad peavad käituma nii, nagu nad kasutaksid keelt tegelikus olukorras. Ülesanded igapäevasest elust on näiteks tee küsimine, isikliku informatsiooni andmine, menüüde lugemine, kuulutused, isiklikud kirjad, ilmateadete kuulamine, kirja või e-kirja kirjutamine kellegi tänamiseks mingi teene eest. Igapäevast elu puudutavad ülesanded võivad olla suunatud ka kohaneja sotsiaalse pädevuse arendamisele: kuidas otsida või küsida informatsiooni, kuidas avaldada oma arvamust, kuidas otsekoheselt, aga viisakalt keelduda jms.¹⁶

Ülesandepõhise õppimise üheks oluliseks jooneks on õpilaste õigus ülesande täitmisel valida ise oma mõtete edastamiseks keelevorme. Mitte keegi ei määra, milliseid keelevorme kasutada. Kui on vajadus suhelda, kasutavad õpilased tundmatute või ununenud vormide asemel teisi sõnu või ümberütlemist. Õpetaja ülesandeks on julgustada õppijaid sihtkeelt kasutama ning abistada neid vajalike väljendite leidmisel kasutades selleks nii keelelisi kui ka mitteverbaalseid vihjeid. Suhtlustõhusus on ülesande puhul määrav, rõhk on tähendusel ja suhtlusel, mitte õigete keelevormide esitamisel. Õpilased peaksid oma vigadesse positiivselt suhtuma ning pidama neid õppimisega kaasnevaks loomulikuks nähtuseks. Keskenduda tuleks edusammudele, mitte vigadele ning julgustada õpilasi eesti keeles suhtlema.

16 H. Cohen de Lara (2004). Ülesandepõhine keeleõpe ja hindamine. Toim. Ülle Rannut. Astu Sisse! Uusimmigrantide ettevalmistus eesti keeles õppimiseks. Tallin: Ilo.

ImmiSoft OÜ asutati Euroopa Sotsiaalfondi ettevõtlustoetuse toel aastal 2010 eesmärgiga töötada välja ja pakkuda järjest tõhusamaid eesti keele õppe ja kohanemisprogramme uusimmigrantide lõimimiseks Eestis.

ImmiSoft peamisteks tegevusaladeks vastavalt põhikirjale on teadus- ja arendustegevus ning koolitustegevus. Seejuures keskendutakse järgmistele valdkondadele:

1. integratsiooniprogrammide ja veebipõhiste keeleõppe videokursuste valmistamine ja pakkumine;
2. integratsioonialaste ja eesti keele kui teise keele õppealaste koolitusteenuste pakkumine;
3. integratsiooni- ja keeleõppe metoodika alaste uuringute läbiviimine.

ImmiSoft juhatus koosneb ühest liikmest, kelleks on filosoofia doktor Ülle Rannut, kellel on 20 aastane kogemus uusimmigrantide lõimimisel, eesti keele kui teise keele õppe metoodika alal ning vähemuskeele õppe korralduse alal nii teadlasena, koolitajana kui ka projekti juhina.

Ülle Rannut, Ph.D

Ülle Rannut on juhtinud alates 1999. aastast mitmeid mitmekeelset haridust ja uusimmigrantide lõimimist käsitlevaid projekte, muuhulgas ka 2009. aastal MISA projekti (SFTE09121) „Kohanemisprogramm kolmandate riikide kodanike lõimimiseks Eestis“.

Ta on osalenud eksperdi, koolitaja ja õppematerjalide koostajana mitmetes uusimmigrantide ja pagulaste lõimimist, kultuuridevahelist suhtlust ja keeleõpet puudutavates projektides, muuhulgas ka Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni Tallinna esinduse CAP-CO ja VARRE projektides, uusimmigrantide õppekava ja õppematerjalide koostamisel MATRA projektis MAT02/ES/9/2 ning koolitajana OSCE poolt korraldatud kakskeelse hariduse projektis Kasahstanis. Aastatel 2007 ja 2011 töötas ta Ameerika Lähis-Ida Uuringute Keskuses (ACOR, Amman) Jordaania vanemteadurina ning aastatel 2003-2009 Tallinna Ülikoolis õppejõuna. Lisaks on ta avaldanud ligi 40 artiklit ja monograafiat immigrantide lõimimise, keeleõppe metoodika ja keeleõppe korralduse teemal.

ISBN 978-9949-30-558-2 (pdf)

ImmiSoft/IRI e-publikatsioonide sari:

Uusimmigrantide keeleõppe korraldus ja metoodika

<http://www.integrationresearch.net/teacherresources.html>